

Problematika psychologického vyšetření u cizinců

Hynek Cígler | FSS MU | cigler@fss.muni.cz

Seminář Asociace dopravních psychologů ČR
22.–23. 5. 2025 | Prostějov

Hlavní bariéry při vyšetření cizinců

Jazyková bariéra během vyšetření.

Zobecnitelnost a platnost testových výsledků pro určitou populaci cizinců.

Informační zdroje

Doporučení **Mezinárodní komise pro testování** (www.intestcom.org):

- ITC (2017). *The ITC Guidelines for Translating and Adapting Tests* (Second edition).
- ITC (2001). *International Guidelines for Test Use*. *International Journal of Testing*, 1(2), 93–114.
- **ITC (2018). *ITC Guidelines for the Large-Scale Assessment of Linguistically and Culturally Diverse Populations*.**

Standardy pro pedagogické a psychologické testování (**Americká psychologická asociace**):

- AERA, NCME, & APA (2001). *Standardy pro pedagogické a psychologické testování*. Hogrefe
- AERA, APA, & NCME. (2014). *Standards for Educational and Psychological Testing*. AERA.

ISO 10667-1, 10667-2: Norma pro testování v B2B prostředí:

- Assessment service delivery: Procedures and methods to assess people in work and organizational setting. Part 1, Requirements for the client; Part 2, Requirements for service providers.

Řada dalších zdrojů a doporučení.

- Např. Harris, J. G., Tulsy, D. S., & Schultheis, M. T. (2003). Assessment of the non-native English speaker: Assimilating history and research findings to guide clinical practice. In D. S. Tulsy, D. H. Saklofske, G. J. Chelune, R. K. Heaton, R. J. Ivnik, R. Bornstein, A. Prifitera, & M. F. Ledbetter (Eds.), *Clinical interpretation of the WAIS-III and WMS-III* (pp. 343–390). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-012703570-3/50015-8>

„Meehlovy experimenty“

Psychologické testování je *standardizovanou* interpretací testových skóre.

Meehl, P. E. (1954). *Clinical versus statistical prediction: A theoretical analysis and a review of the evidence*. University of Minnesota Press. <https://doi.org/10.1037/11281-000>

- Standardizovaná (testová) predikce je přesnější než klinická predikce.
- Nejefektivnější je samozřejmě kombinace.

Metaanalýza 136 studií: Grove, W. M., Zald, D. H., Lebow, B. S., Snitz, B. E., & Nelson, C. (2000). Clinical versus mechanical prediction: A meta-analysis. *Psychological Assessment*, 12(1), 19–30. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.12.1.19>

- Statistická predikce úspěšnější ve 47 %.
- Klinická predikce úspěšnější v 6 %.
- Zbytek (53 %) nekonkluzivní.

Vyšetření cizince je ovšem narušení standardizované procedury s nejistým efektem.

(Messick, 1989, 1995)

Unifikovaná konstruktová validita

„Validita je integrace hodnoticího shrnutí, do jaké míry empirická evidence a teoretická východiska podporují adekvátnost a vhodnost závěrů a akcí založených na skórech či jiných aspektech diagnostiky.“

- (Messick, 1989, s. 20)

Zdroje důkazů validity:

- Obsah testu
- Vnitřní struktura testu
- Odpověďové procesy
- Souvislost s kritériem
- Konsekvence testování

Při testování cizince jsou ohroženy všechny zdroje validity.

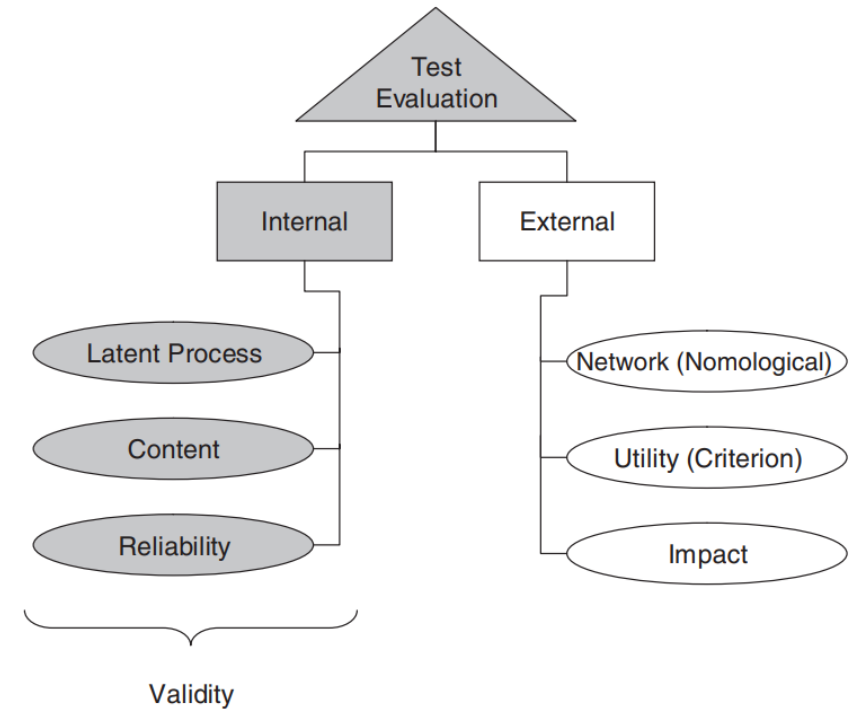


FIGURE 1. *The structure of the technical evaluation of educational testing.*

(Lissitz a Samuelsen, 2007)

Testové zkreslení: Ohrožení validity při testování cizinců

Obsah testu: Kulturní i/relevance.

- Rozdílné znalosti nesouvisející s měřeným rysem. Kulturní východiska, common knowledge, nácvik.
- Osobnostní rysy se manifestují napříč kulturami rozdílným způsobem.

Odpověďové procesy: Liší se důvody a postupy, proč lidé odpovídají určitým způsobem.

- Respondent nerozumí zadání, položkám, domýšlí si, rozdílné konotace.
- Rozdílná motivace, situační faktory apod. ovlivňující odpovědi.
- Rozdíly v odpověďových stylech (tendence k souhlasu, impression management).
- Rozdíl v přípravě a možnosti získat informace o vyšetření.

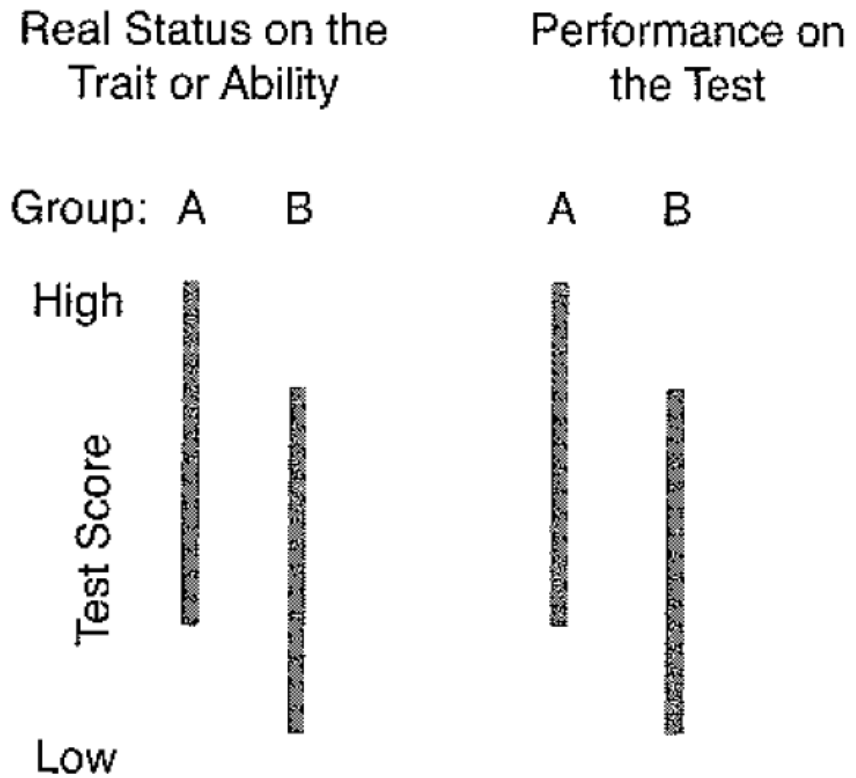
Konsekvence testování: Rozdílné dopady ne/úspěšné diagnostiky.

- Povolení k pobytu, strach z „odhalení“ zkreslování odpovědí...

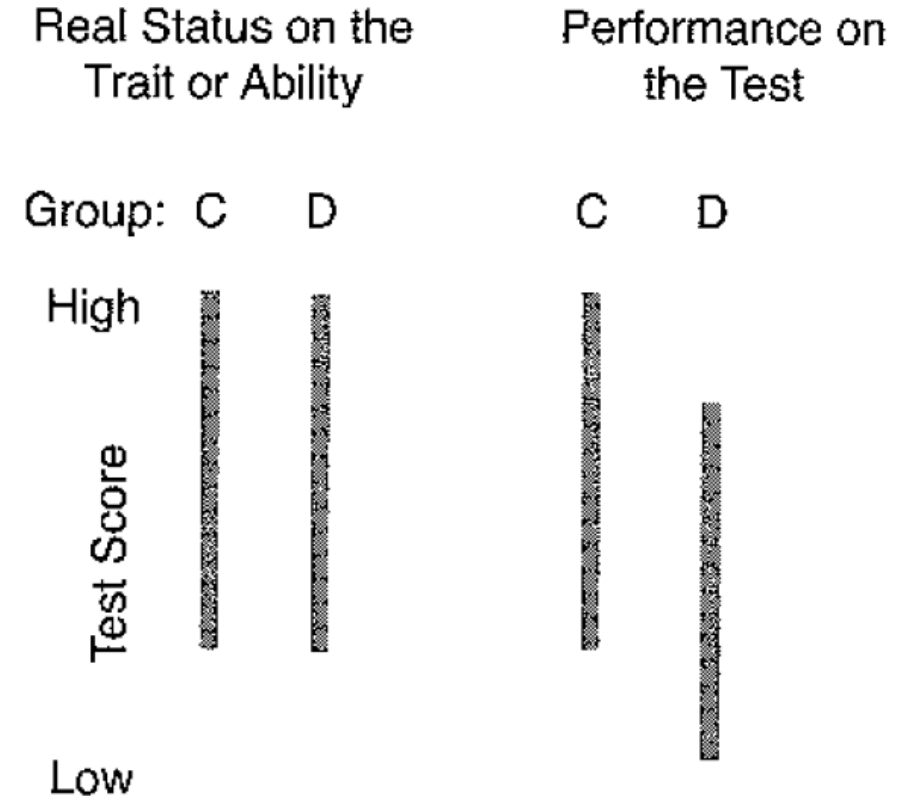
Potenciální důsledky: rozdílná **vnitřní struktura** testu a **souvislost s kritérii**.

Testové zkreslení

A Fair Test, Lack of Bias



A Biased, Unfair Test



Prediktivní zkreslení

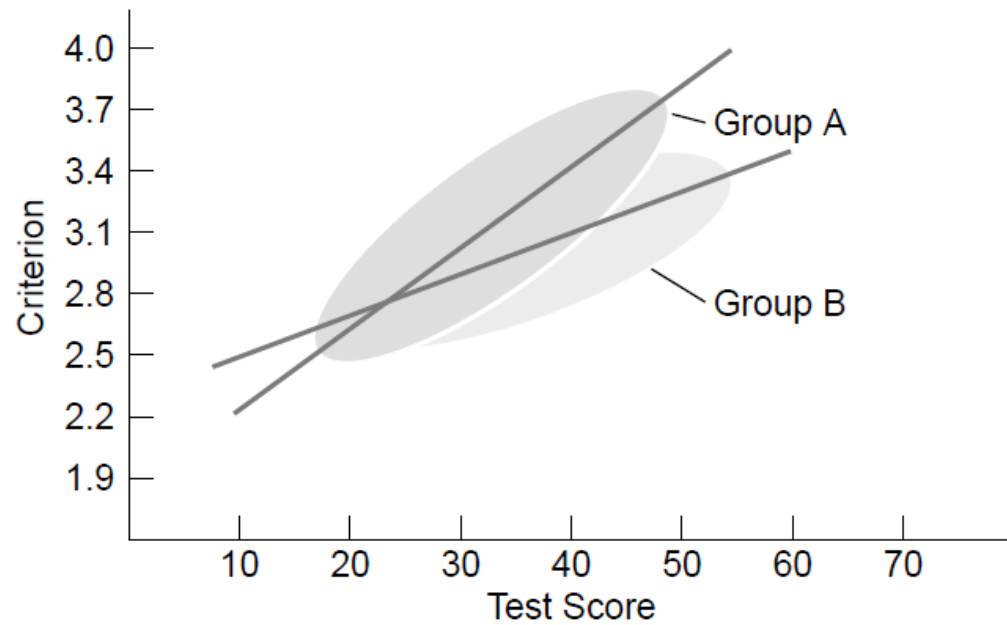


FIGURE 6.14 Illustration of slope bias.

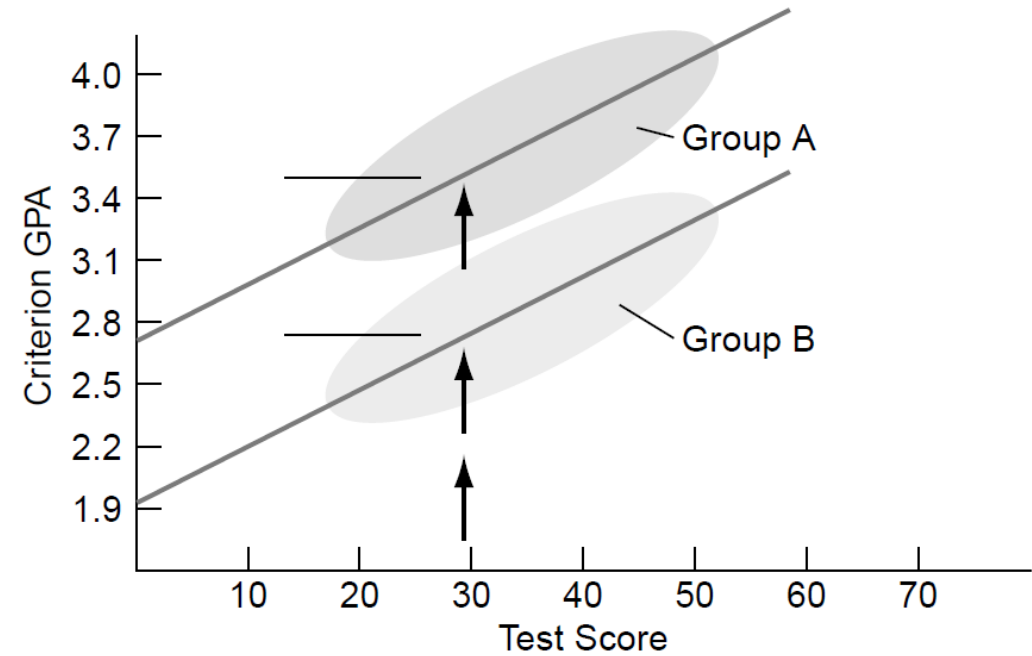


FIGURE 6.13 Illustration of intercept bias.

Jak se férovost testu ověřuje?

Kritérium: **Prediktivní zkreslení.**

- Multivariační lineární nebo logistická regrese s moderací.
- **Problém 1:** Bez dalšího nelze odlišit skutečný rozdíl ve výkonu a neférovost testu.
- **Problém 2:** V dopravní psychologii už tak velmi nízká kritériální validita.

Obsah testu: **Diferenciální fungování položek (DIF analýza).**

- Parametry položek (obtížnost, diskriminační účinnost) se neliší napříč vzorky.

Obsah testu: **Analýza invariance** (invariance měření).

- Všechny položky dohromady se neliší ve svých parametrech.
- Využívá konfirmační faktorovou analýzu nebo teorii odpovědi na položku.

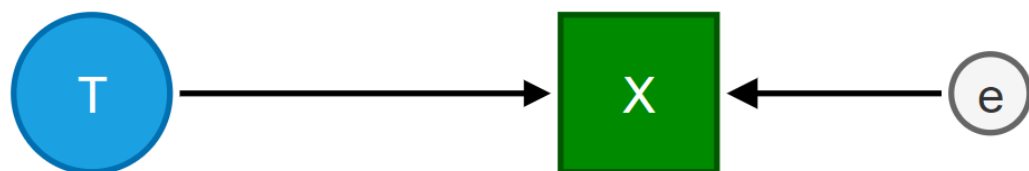
Problém 3: Invariance měření a nonDIF jsou nutnou, nikoli postačující podmínkou férovosti.

Problém 4: Nutnost realizace analýz na **relativně velkých vzorcích** ($n > 250$ v každé skupině).

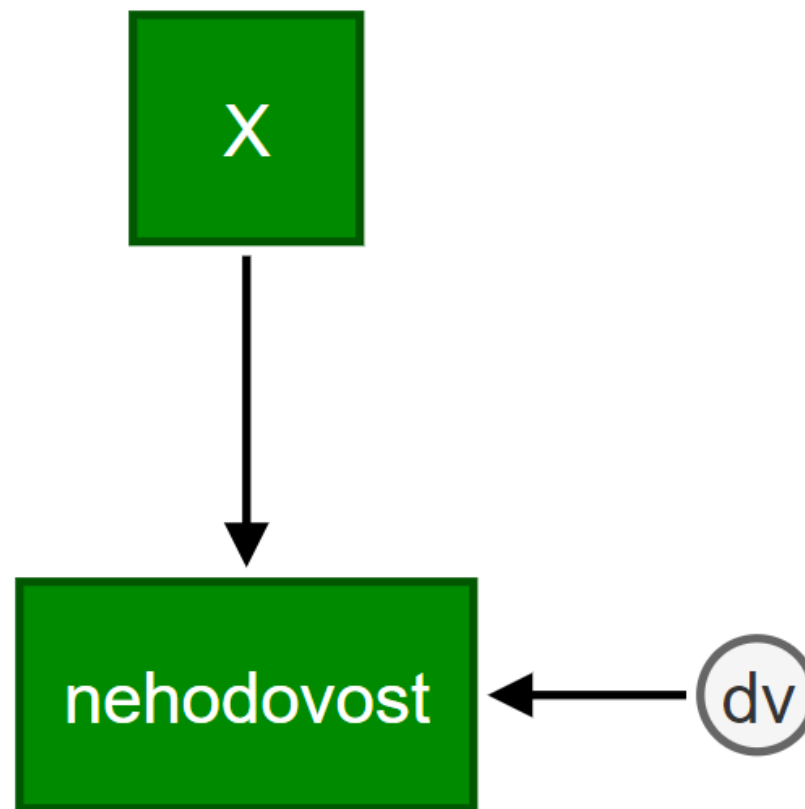
- Jsou cizinci (byť z jedné země) homogenní skupinou?

Konceptuální model prediktivního zkreslení

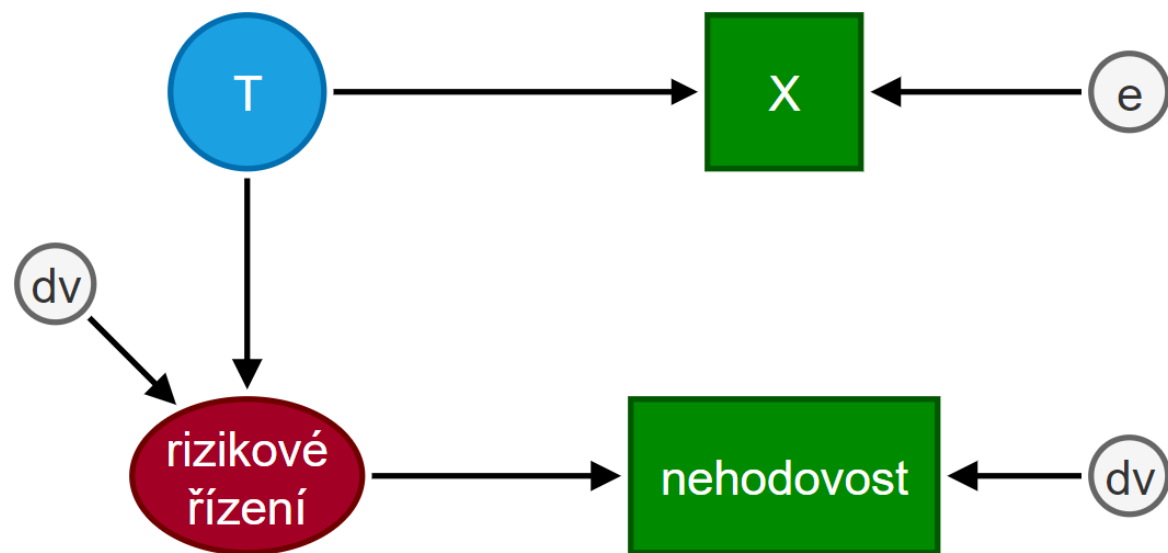
MODEL MĚŘENÍ



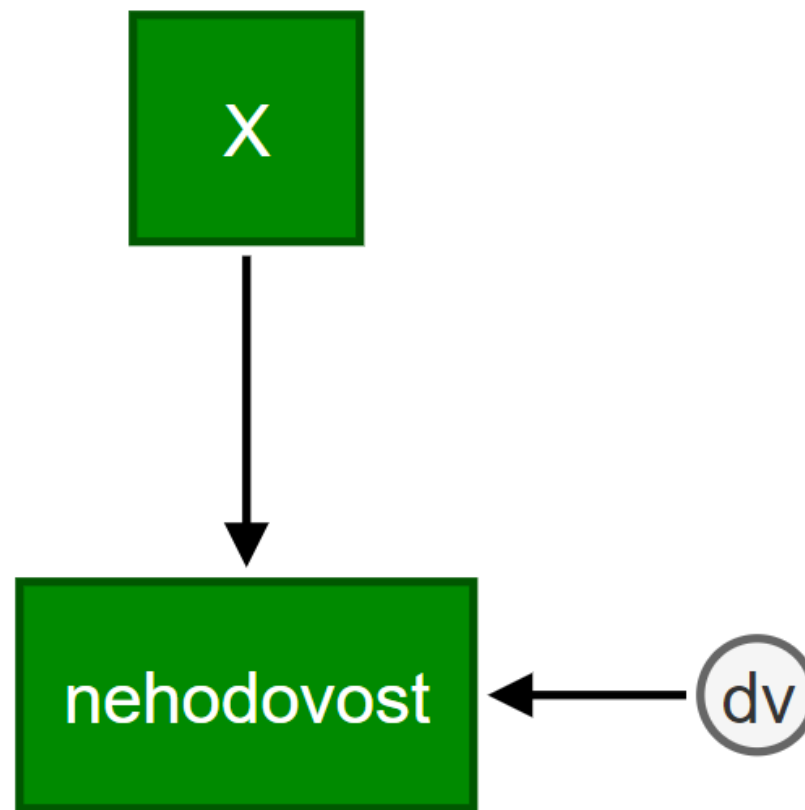
PREDIKCE: CO DĚLÁME



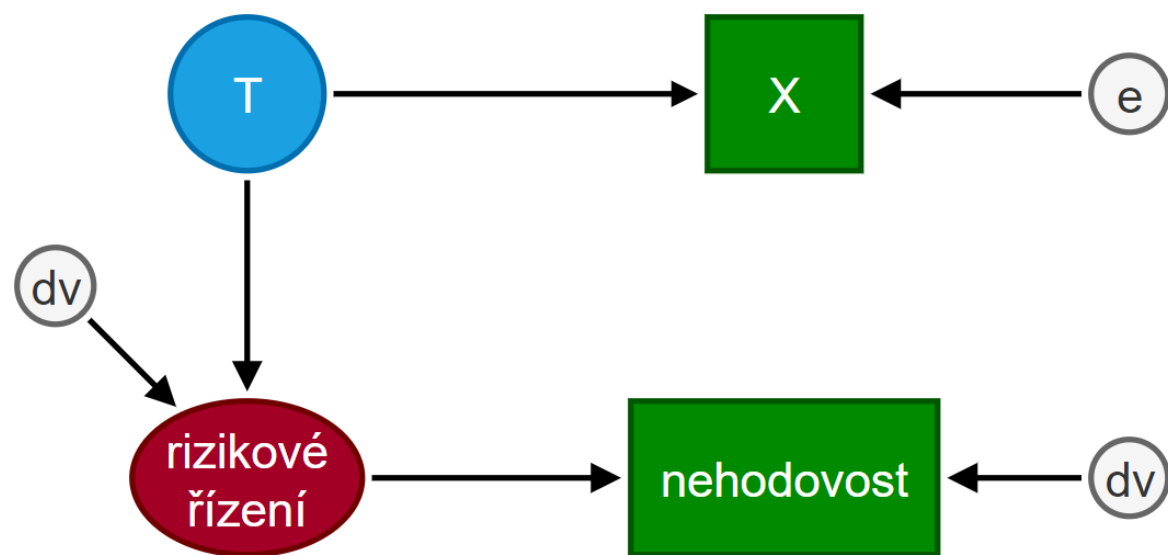
MODEL PREDIKCE



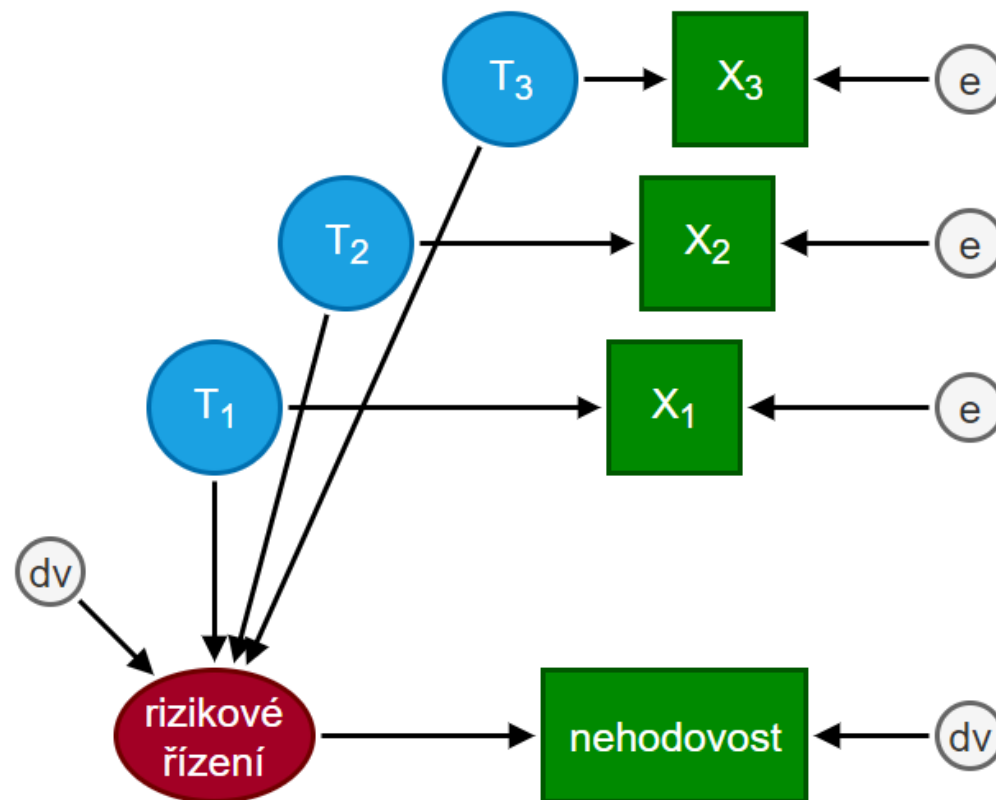
PREDIKCE: CO DĚLÁME



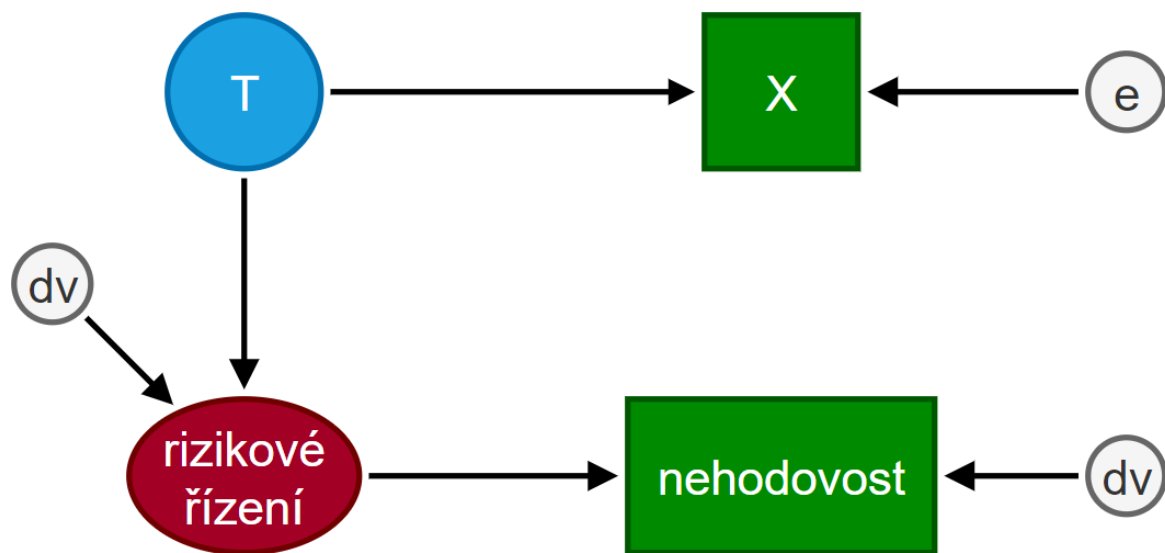
MODEL PREDIKCE



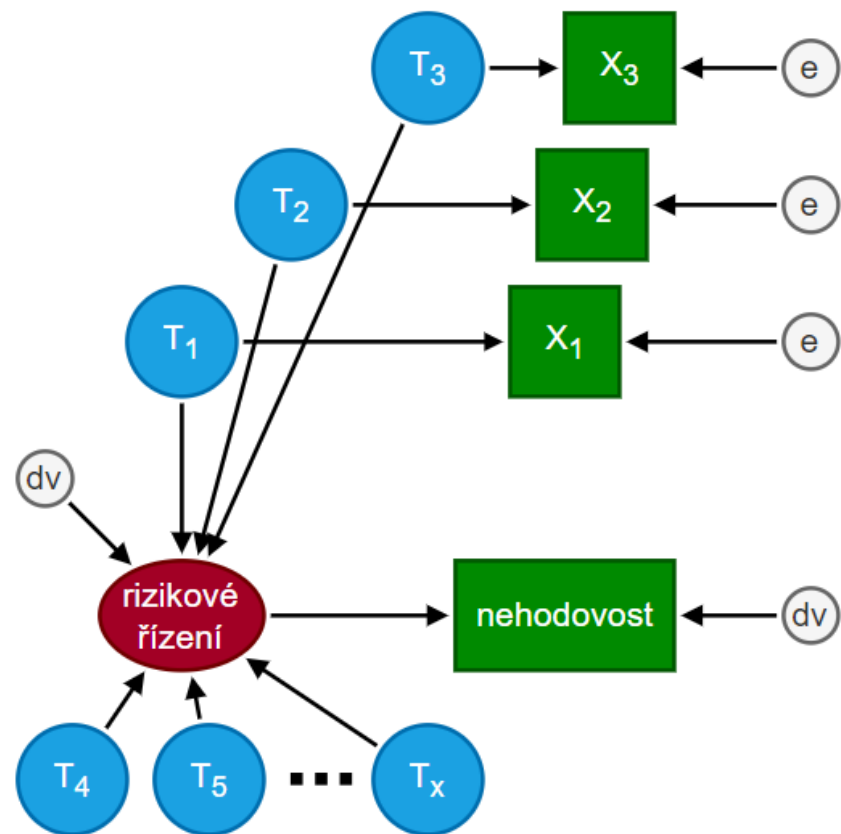
ALTERNATIVNÍ MODEL 1



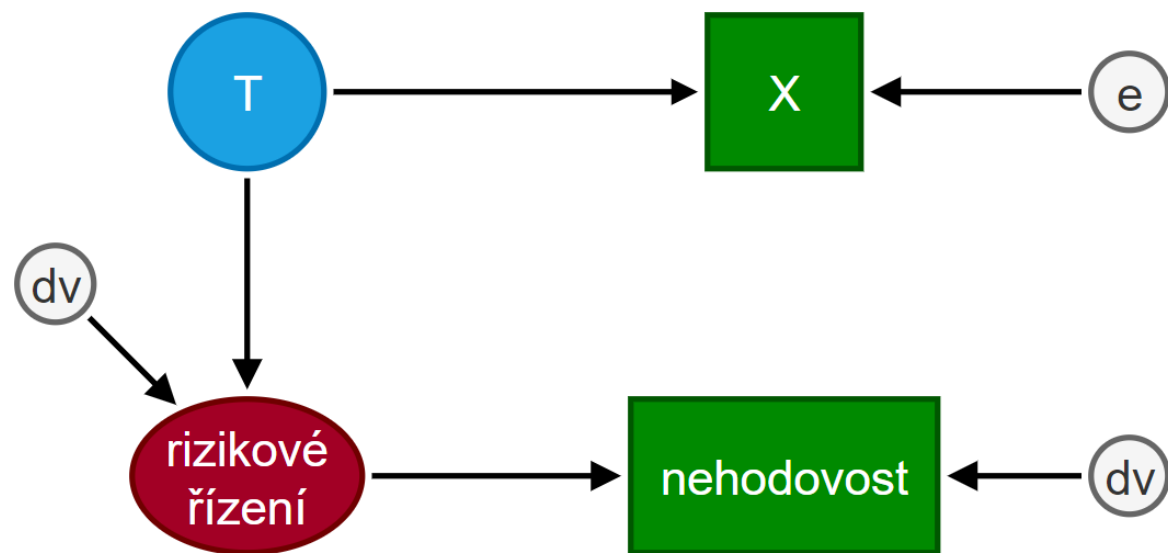
MODEL PREDIKCE



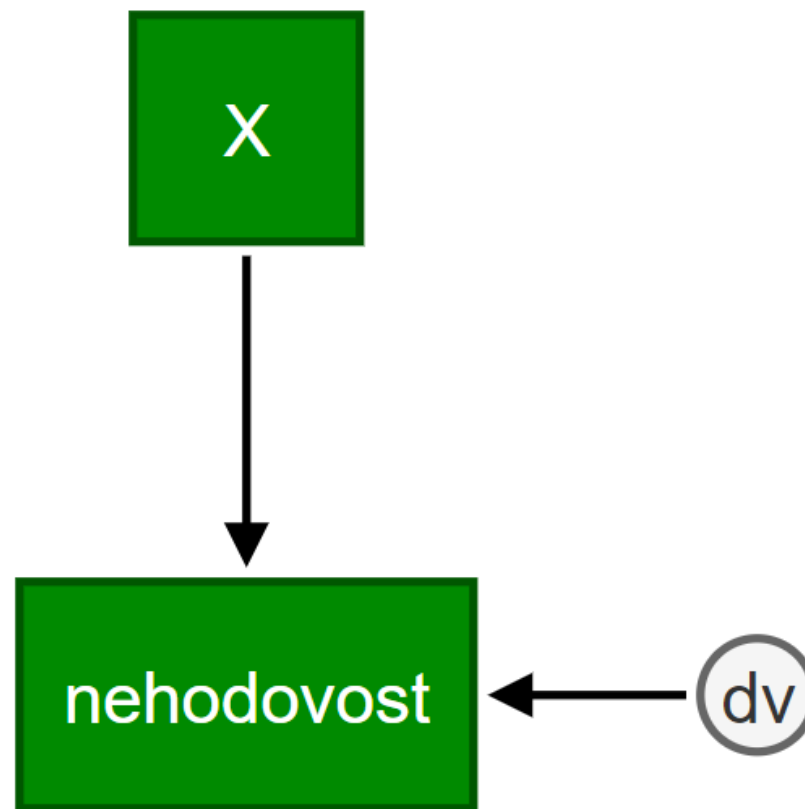
ALTERNATIVNÍ MODEL 2



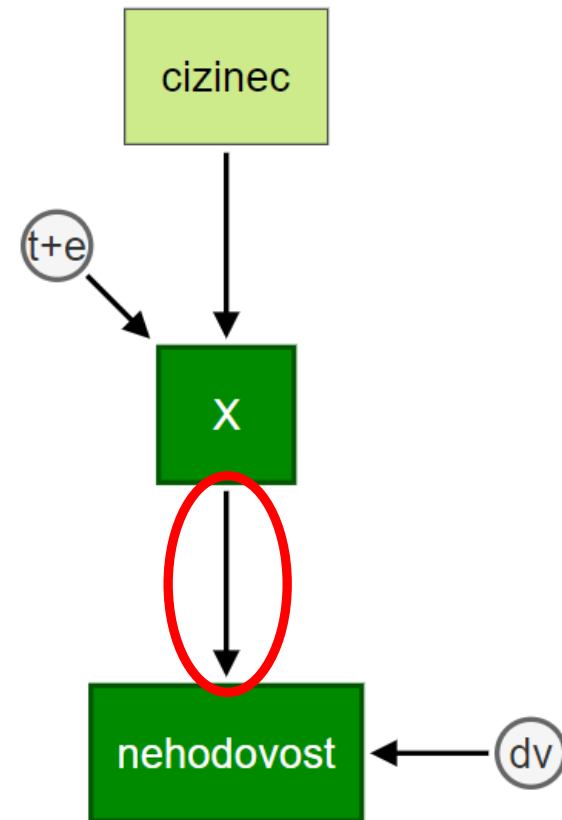
MODEL PREDIKCE



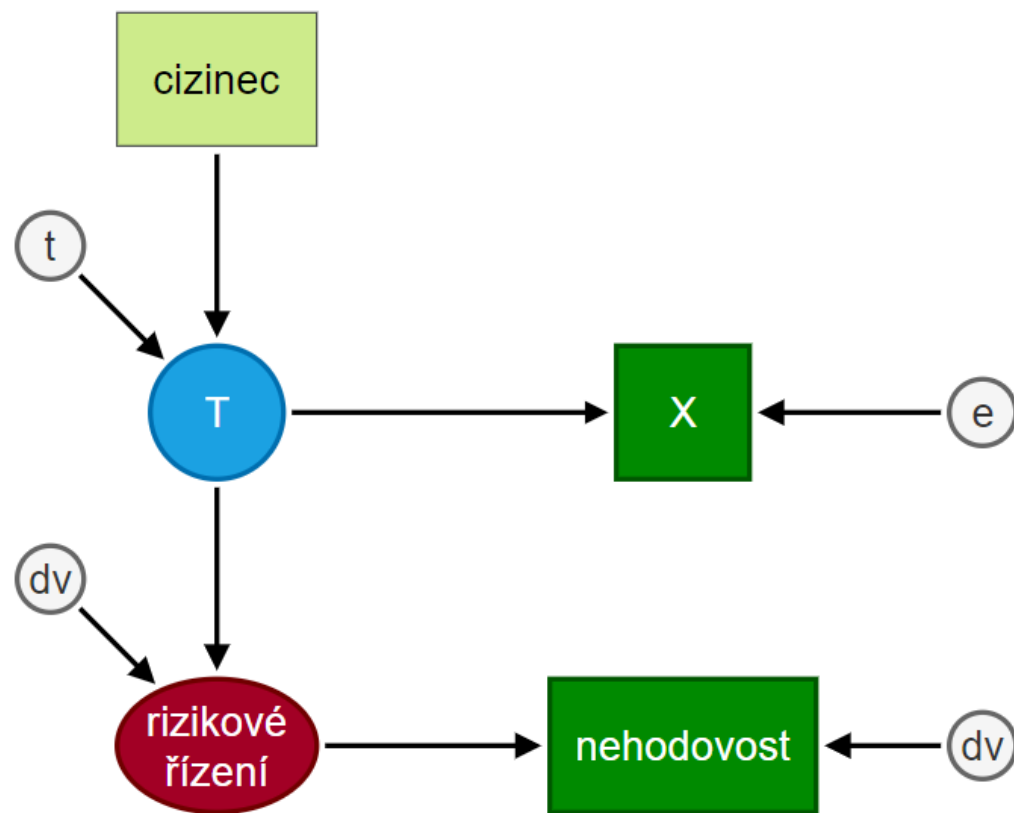
PREDIKCE: CO DĚLÁME



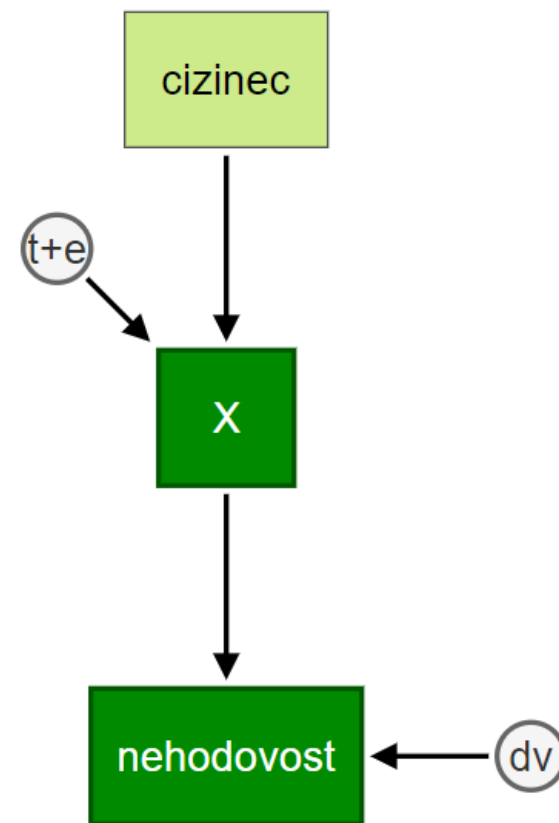
PREDIKCE



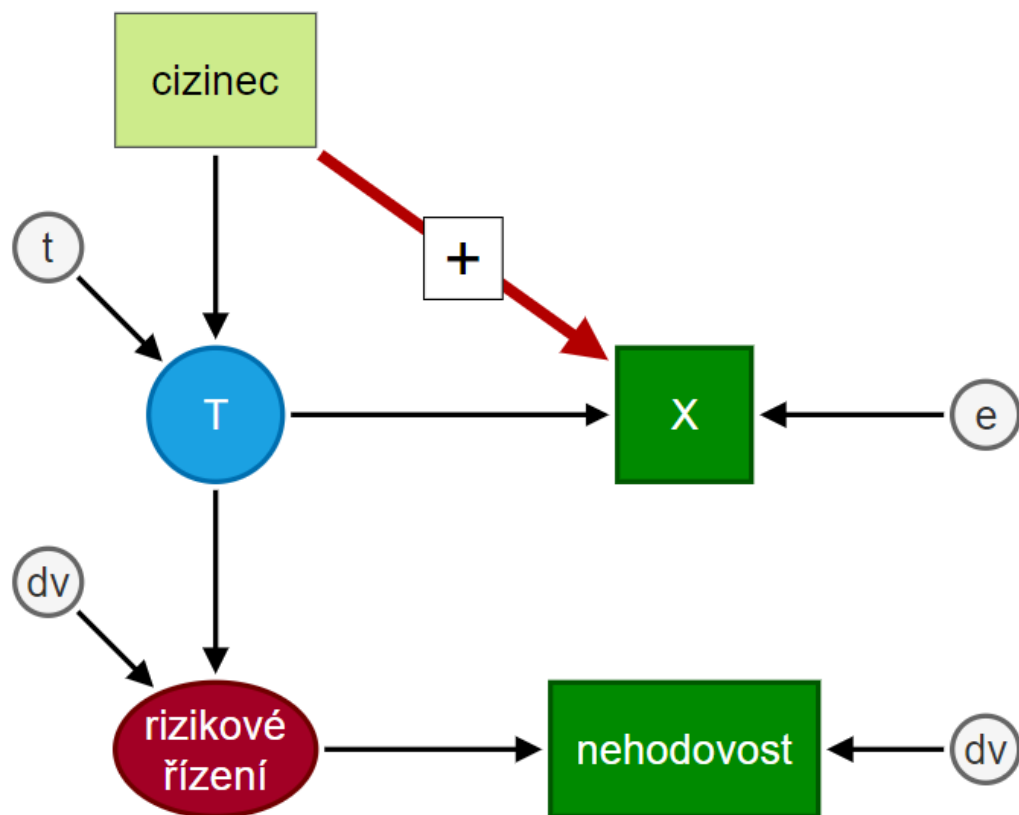
MODEL 1: ŽÁDNÉ ZKRESLENÍ



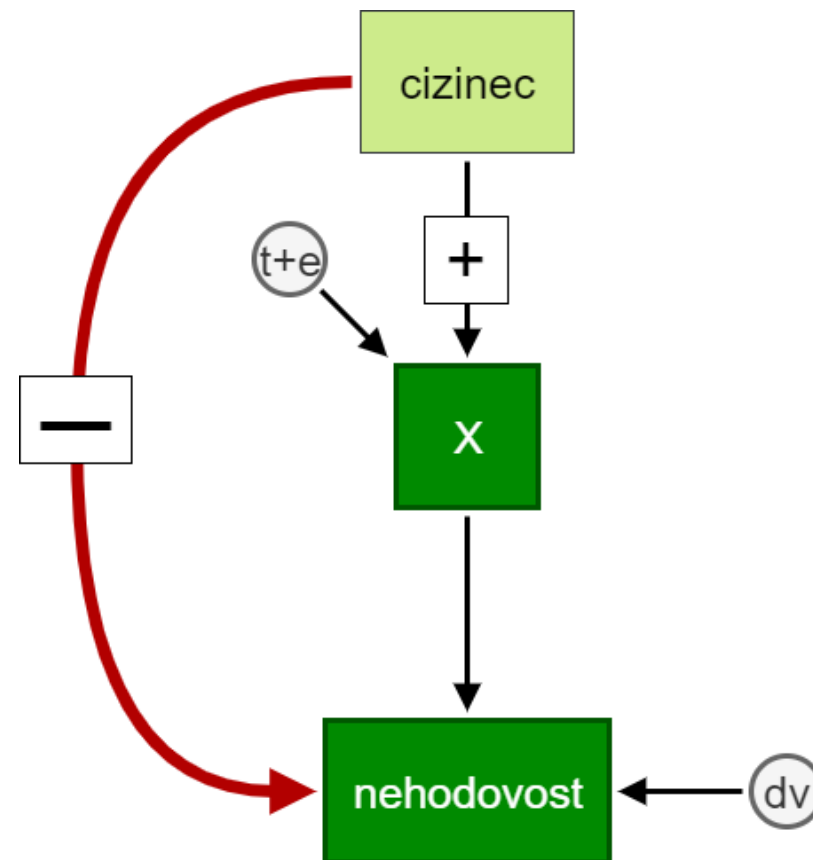
PREDIKCE 1: ŽÁDNÉ ZKRESLENÍ



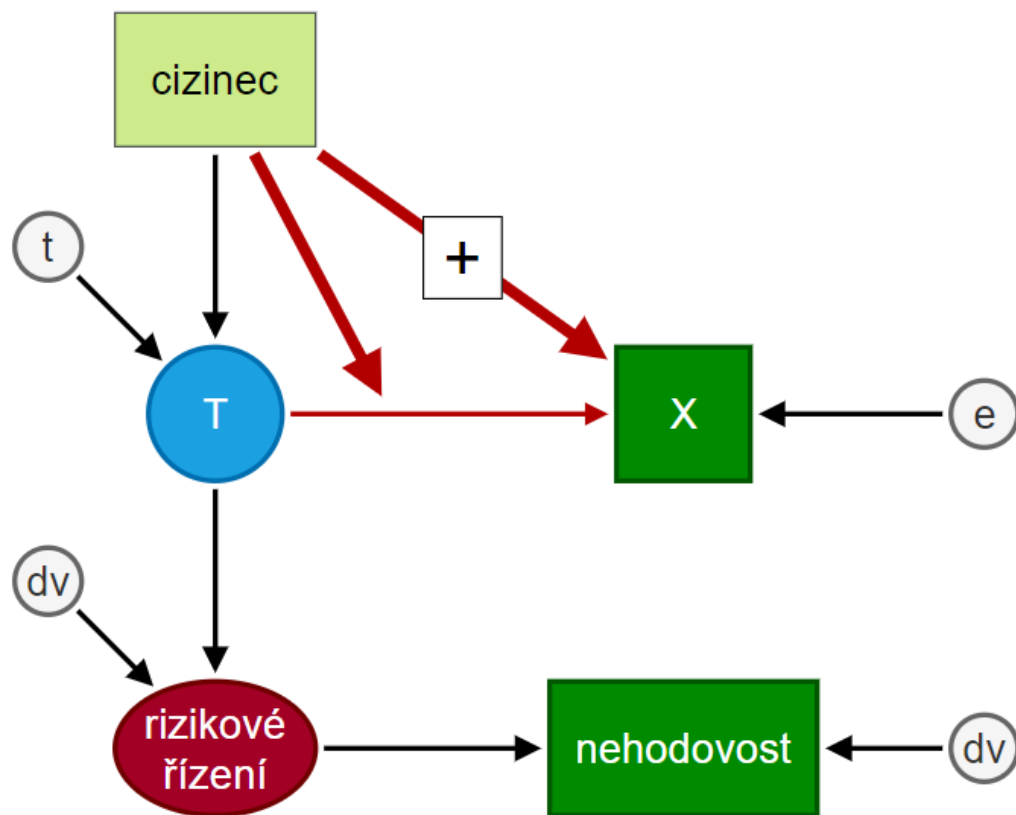
MODEL 2: TEST BIAS SYSTEMATICKÉ ZKRESLENÍ



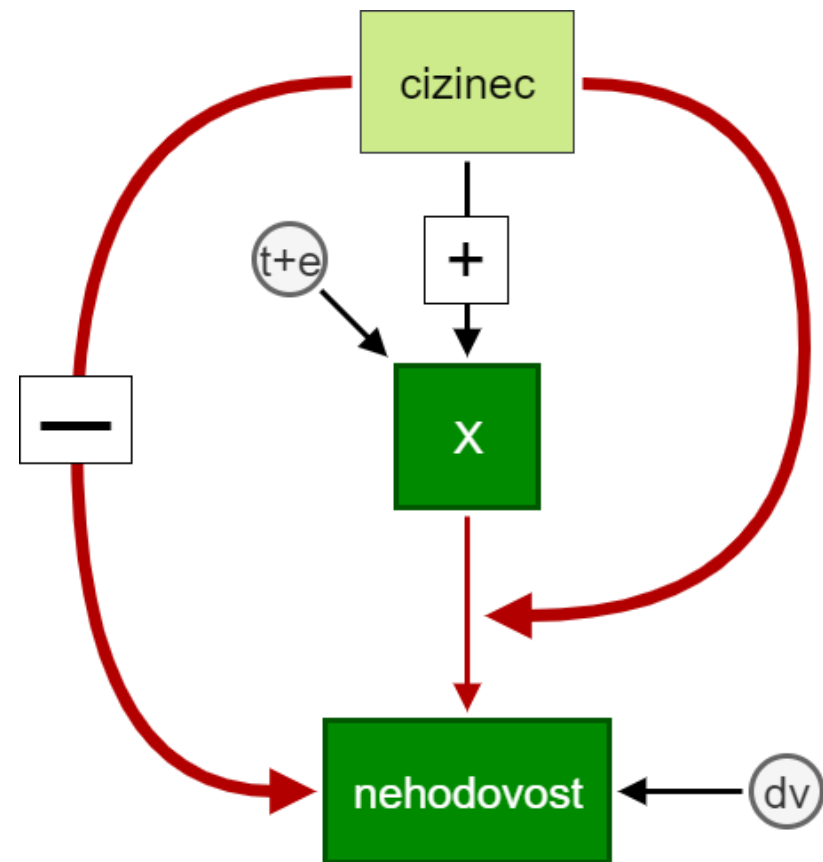
REALITA 2: TEST BIAS SYSTEMATICKÉ ZKRESLENÍ



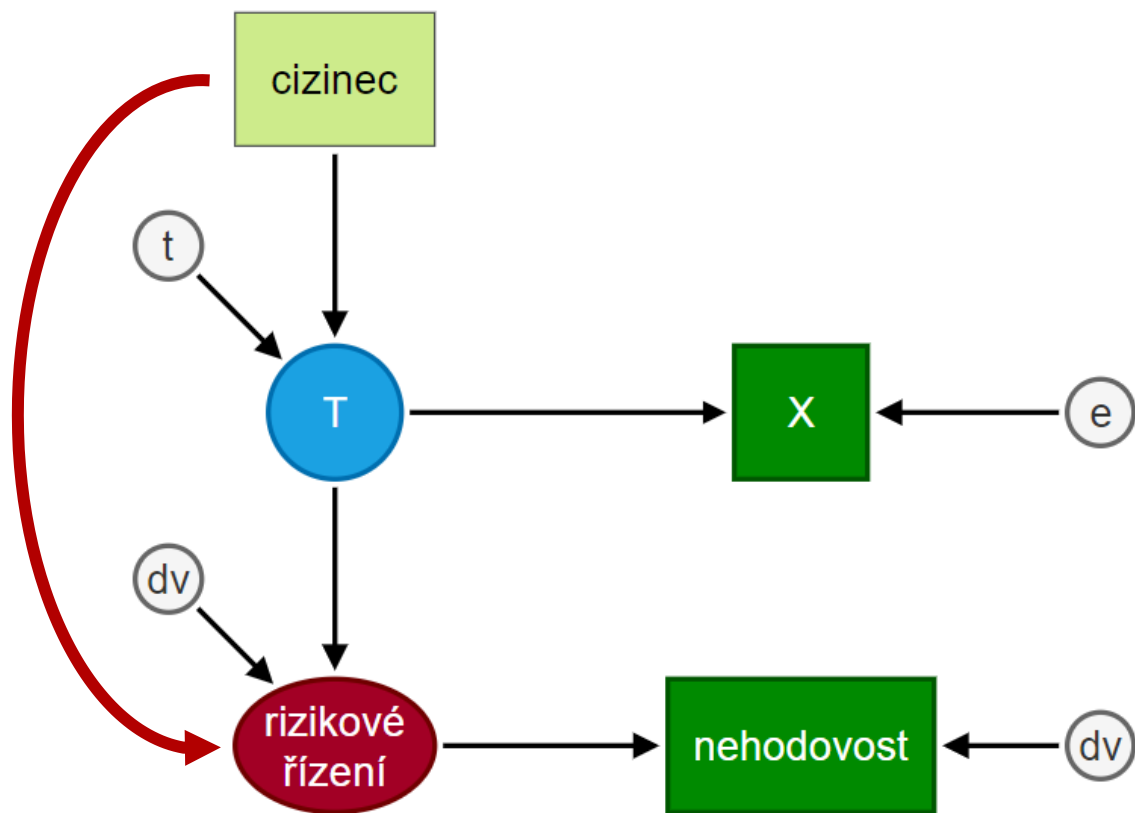
MODEL 3: TEST BIAS + NESYSTEMATICKÉ ZKRESLENÍ



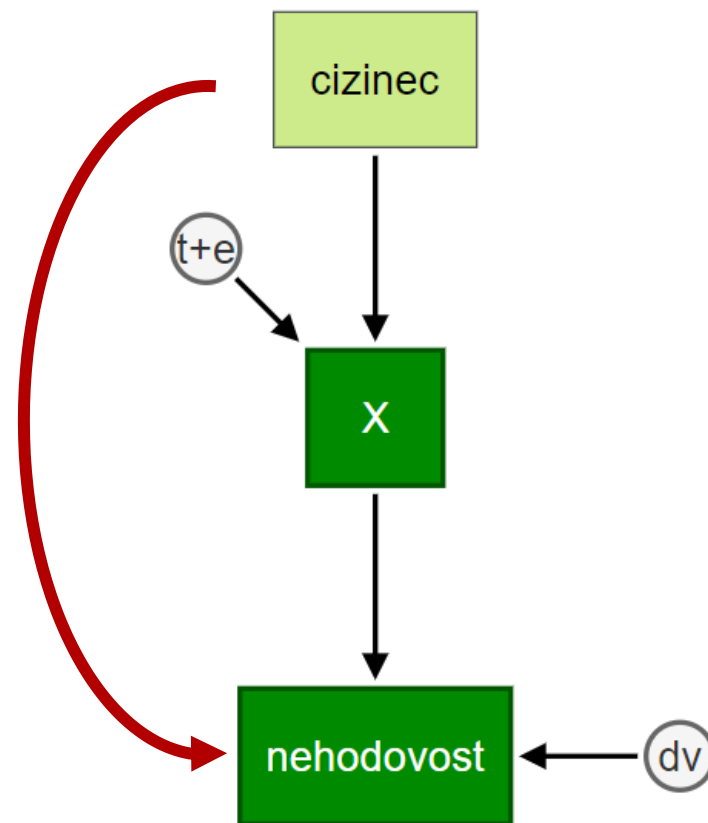
REALITA 3: TEST BIAS + NESYSTEMATICKÉ ZKRESLENÍ



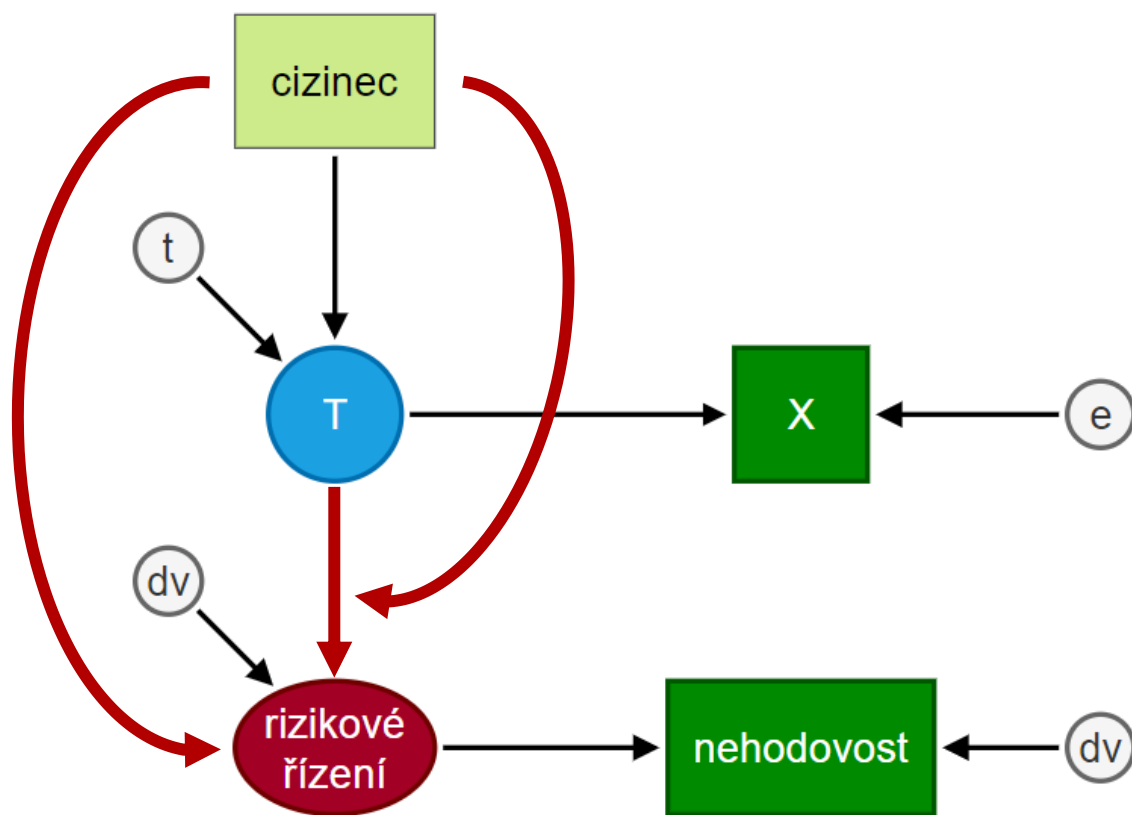
MODEL 4: PREDICTIVE BIAS SYSTEMATICKÉ ZKRESLENÍ



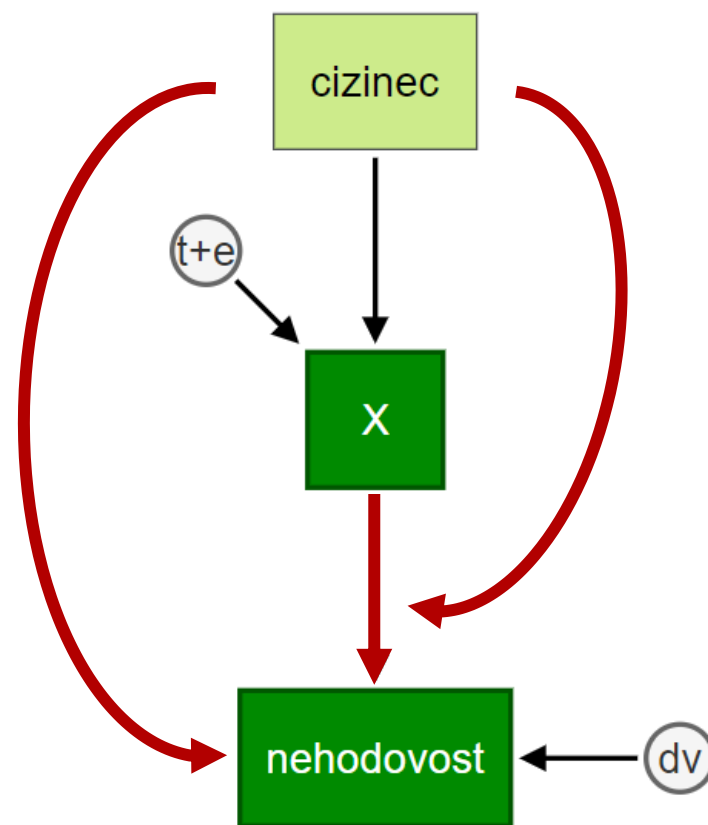
PREDIKCE 4: PREDICTIVE BIAS SYSTEMATICKÉ ZKRESLENÍ



MODEL 5: PREDICTIVE BIAS + NESYSTEMATICKÉ ZKRESLENÍ



PREDIKCE 5: PREDICTIVE BIAS + NESYSTEMATICKÉ ZKRESLENÍ



Co dělat při vyšetření cizince

Klíčová otázka 1: ***Jaké vlivy mimo měřený konstrukt mohly ovlivnit pozorované skóry v testu?***

- **Na úrovni jednotlivce:** úzkost, únava, záměrné zkreslení, zácvik, příprava...
- **Na úrovni skupiny:** jiný jazyk, písmo, kulturní specifika, rozdílná běžná manifestace rysů...

Klíčová otázka 2: ***Jak těmto vlivům zamezit?***

Možnost 1: *Využít metodu určenou pro danou národnost/jazyk.*

Možnost 2: *Upravit standardizovanou testovou proceduru.*

- **Akomodace:** Drobné přizpůsobení s minimálním vlivem. Např. instrukce v rodném jazyce.
- **Modifikace:** Zásadní změny, kterou mohly ovlivnit výsledky. Např. face-to-face administrace.

Klíčová otázka 3: ***Jak velká je změna v dostupnosti a povaze měřeného konstruktů?***

Možnost 3: *Upravit interpretaci testových výsledků.*

Rizika vybraných typů metod: Výkonové testy

Testy základních kognitivních funkcí: pozornost, reakční čas...

- Méně závislé na jazyku, kriteriální interpretace (přímý vliv na schopnost řídit).
- Malé riziko při správné akomodaci (pokud je jistota, že respondent rozumí testové situaci).
- Ale pozor: např. znalost písma v d2!

Výkonové testy více závislé na jazyku: inteligence, paměť...

- Závislé na kultuře i u neverbálních testů (Cronshaw et al., 2006; Borsboom, 2006; Verney et al., 2016).
- Např. bilingvní respondenti jsou v Opakování čísel (WAIS-R) horší v angličtině než španělštině o 5,2 bodu IQ (López et al., 2016), nikoli však v Cognistatu či RAVLT (López et al., 2016).
- Možnost opatrné akomodace a hrubé interpretace u neverbálních testů, u verbálních spíše nikoli.

Rizika vybraných typů metod: Osobnostní dotazníky

Využití překladatele nemusí fungovat, administrace tváří v tvář vs. tužka-papír není ekvivalentní (Gottfried, 2019; Štěpánková-Georgi et al., 2018).

Výsledky se liší i u bilingvních respondentů podle jazyka administrace.

- (Pérez, 2011; Sireci & Berberoglu, 2000; Richard & Toffoli, 2009).
- Sapirova-Whoorfova hypotéza.
- **Jazykové verze nejsou ekvivalentní** (položky mohou být „těžší“ v jednom jazyce než jiném).

Ty stejné rysy se mohou **rozdílně manifestovat** v různých kulturách.

- Viz verbální vs. fyzické projevy agresivity (např. Ramirez et al., 2001).

Obecné doporučení: český dotazník nelze bez dalších informací použít u cizinců!

- Což se týká i dotazníků bez řádné české adaptace (jen přeložených) a českých klientů.
- U dobře jazykově vybavených a integrovaných/akulturovaných osob omezená přenositelnost.

Doporučení

Rozhodnutí není „buď a nebo“, jde o kontinuum.

- *Žádné přizpůsobení—akomodace—modifikace vs. stejný—jiný—neměřitelný konstrukt.*
- S menší jazykovou vybaveností a větší kulturní vzdáleností roste nejistota závěru (chyba).

Lze zvážit využití zahraničních metod.

- Např. MMPI-2 – mj. [ukrajinská verze](#) (1100 грн = 583 Kč/vyšetření).

Lze využít metody pro mezinárodní populace.

- Např. [Leiter-3](#); neverbální US test inteligence pro minority do 75 let (1.495 USD = 32.850 Kč/set).

Rozhovor, anamnéza a pozorování bude validnější než nevhodný test/dotazník.

- Zvážit své vlastní předsudky a kulturní specifika, zajistit objektivitu.

Cílem vyšetření je vyloučit charakteristiky neslučitelné s řidičským oprávněním.

- Nevalidní diagnostika → nelze vyloučit → přiklonit se ve prospěch klienta (po zvážení dalšího)?

Standard 3.7

When criterion-related validity is used as a basis for test score interpretation, test developers and/or users are responsible for evaluating the possibility of bias for relevant subgroups for evidence of theory support.

Standard 3.9

Test developers and/or test users are responsible for developing and providing test accommodations when appropriate and feasible, to reduce construct-irrelevant barriers that otherwise interfere with examinees' ability to demonstrate their standing on the target construct.

Standard 3.10

When test accommodations are permitted, test developers and/or test users are responsible for documenting standard provisions for use of an accommodation and for monitoring the appropriate implementation of the accommodation.

Standard 3.11

When a test is changed to remove barriers to the accessibility of the construct being measured, test developers and/or users are responsible for obtaining and documenting evidence of the validity of score interpretations for intended uses of the changed test, when sample sizes permit.

Standard 3.12

When a test is translated and adapted into another language to another test developer or user, test developers and/or users are responsible for ensuring that the test is used in the intended manner and documented for the intended purpose.

Standard 3.14

When testing requires the use of an interpreter, the interpreter should follow established procedures and, to the extent feasible, be fluent in the language and culture of the examinee and the examinee's native language. The interpreter should be able to translate the test and relate the examinee's responses to the test and to explain the examinee's responses when necessary.

Standards for Educational and Psychological Testing

Standard 3.15

Test developers and publishers who claim that a test can be used with examinees from specific subgroups are responsible for providing the necessary information to support appropriate test score interpretation for those individuals.

Standard 3.18

In testing individuals for diagnostic and/or special program placement purposes, test users should not use test scores as the sole indicators to characterize an individual's functioning, competence, attitudes, and/or predispositions. Instead, multiple sources of information should be used, alternative explanations for test performance should be considered, and the professional judgment of someone familiar with the test should be brought to bear on the decision.

Děkuji za pozornost!

Hynek Cígler

Katedra psychologie

Institut pro psychologický výzkum

Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita

Kontakty:

- E-mail: cigler@fss.muni.cz
- ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9959-6227>
- GitHub: <https://github.com/hynekcigler>
- OSF: <https://osf.io/t6ufg/>
- X: <https://x.com/HynekCigler>



Prezentace ke stažení:

<https://is.muni.cz/go/ADP2025>

M U N I Katedra
F S S psychologie

Použité zdroje

- Cronshaw, S. F., Hamilton, L.K., Onyura, B.R., & Winston, A.S. (2006). Case for Non-Biased Intelligence Testing Against Black Africans Has Not Been Made: A Comment on Rushton, Skuy, and Bons. *International Journal of Selection and Assessment* 14(3), 278–287. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2389.2006.00346.x>
- Borsboom, D. (2006). The attack of the psychometricians. *Psychometrika* 71(3): 425–40. <https://doi.org/10.1007/s11336-006-1447-6>
- Furr, R. M. (2018). *Psychometrics : An Introduction*. Sage.
- Hogan, T. P. (2014). *Psychological testing: a practical introduction*. John Wiley.
- Lissitz, R. W., & Samuelsen, K. (2007). A Suggested Change in Terminology and Emphasis Regarding Validity and Education. *Educational Researcher*, 36(8), 437–448. <http://dx.doi.org/10.3102/0013189x07311286>
- López, E., Steiner, A. J., Hardy, D. J., IsHak, W. W., & Anderson, W. B. (2016). Discrepancies between bilinguals' performance on the Spanish and English versions of the WAIS Digit Span task: Cross-cultural implications. *Applied Neuropsychology: Adult*, 23(5), 343–352. <https://doi.org/10.1080/23279095.2015.1074577>
- Pérez, E. O. (2011). The Origins and Implications of Language Effects in Multilingual Surveys: A MIMIC Approach with Application to Latino Political Attitudes. *Political Analysis*, 19(4), 434–454. <https://doi.org/10.1093/pan/mpr029c>
- Ramirez, J. M., Andreu, J. M., & Fujihara, T. (2001). Cultural and sex differences in aggression: A comparison between Japanese and Spanish students using two different inventories. *Aggressive Behavior*, 27(4), 313–322. <https://doi.org/10.1002/ab.1014>
- Richard, M.-O., & Toffoli, R. (2009). Language influence in responses to questionnaires by bilingual respondents: A test of the Whorfian hypothesis. *Journal of Business Research*, 62(10), 987–994. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2008.10.016>
- Sireci, S. G., & Berberoglu, G. (2000). Using Bilingual Respondents to Evaluate Translated-Adapted Items. *Applied Measurement in Education*, 13(3), 229–248. https://doi.org/10.1207/S15324818AME1303_1
- Verney, S.P., Granholm, E., Marshall, S.P., Malcarne, V.L., & Saccuzzo, D.P. (2016). Culture-Fair Cognitive Ability Assessment. *Assessment* 12(3), 303–319. <https://doi.org/10.1177/1073191105276674>